

Se kaj premika?

Minister za odnose z deželami Macca-
nico je v pogovoru, ki ga je imel v torek,
22. t.m., z odposlanstvom Vsedržavne zve-
ze partizanov Italije, izjavil, da vlada ne
bo predložila parlamentu svojega zakonskega
osnutka za zaščito slovenske manjšine
v Italiji. Pristavil pa je, da bo aktivno
sodelovala v pristojnih senatnih komisijah,
ko bodo te proučevale ustrezne zakonske
predloge. Minister Maccanico je v pogovoru
omenil sestanek, ki ga je imel s pred-
sednikom vlade De Mito. Ta se baje strinja,
da je treba čimprej urediti problem
zaščite slovenske manjšine. V ta namen se
je minister že v sredo, 23. t.m., posvetoval
s predsednikom deželne vlade Furlanije-
Julijske krajine Biasuttijem. O poteku po-
govora bo poročal predsedniku De Miti,
stališče vlade pa bo baje določeno že pri-
hodnji teden.

Odposlanstvo partizanskega združenja,
ki ga je vodil predsednik Boldrini in v ka-
terem sta bila tudi Arturo Calabria iz Tr-
sta in Mario Lizzero iz Vidma, se je v Ri-
mu srečalo s predsednikom senatne ustave
komisije Elio, ki je demokristjan, s
podpredsednikom komisije, komunistom
Taramellijem, s poročevalcem, demokri-
stjanom Fontano in s slovenskim senator-
jem Spetičem.

Po vesteh, ki prihajajo iz Rima, vlada
baje ne bo nasprotovala predlogu, naj o
zakonu za zaščito slovenske manjšine naj-

*Pristojna sodna oblast v Sloveniji
je po vlogi, ki jo je vložil Igor Bav-
čar, predstavnik Odbora za varstvo
človekovih pravic, odredila, naj se za-
časno odloži prestajanje kazni, na ka-
tere so bili od vojaškega sodišča ob-
sojeni Janez Janša, David Tasič in
Franci Zavrl. Četrti obsojenec Ivan
Boštner je po sklepu pristojne sodne
oblasti na svobodi iz zdravstvenih
razlogov.*

prej razpravlja senat in nato poslanska
zbornica.

Po vsem, kar smo napisali, bi smeli skle-
pati, da se je zadeva naše zakonske zaščite
vendarle premaknila z mrtve točke. Že
več mesecev ni bilo namreč o tem vpraša-
nju nobenega glasu iz Rima. Podrobnosti
o najnovjšem dogajanju v tej zvezi bomo

dalje na 2. strani ■

Z ODOBRTVIJO USTAVNIH DOPOLNIL SE V SLOVENIJI ZAČENJA NOVO OBDOBJE

Skupščina SR Slovenije je z veliko ve-
čino glasov odobrila ustavna dopolnila o-
ziroma ustavne spremembe, kot se je bila
sporazumela slovenska ustavna komisija
na zvezni ravni. Skupščina je o teh koč-
ljivih vprašanih razpravljala v torek, se
pravi samo en dan po mogočem zborova-
nju v Ljubljani, ki ga je priredil Odbor za
varstvo človekovih pravic. Govorniki, ki
so nastopili na tem zborovanju, so se za-
vezeli za razpis referendumov, na katerem
bi volivci neposredno izrazili svoje mnenje
o ustavnih spremembah oziroma dopoln-
ilih. Podobno stališče je zavzel tudi 2. zbor
slovenskih kulturnih delavcev, ki je zase-
dal prejšnji teden v Cankarjevem domu v
Ljubljani.

Med razpravo v skupščini pa je velika
večina delegatov bila mnenja, da je refe-
rendum nepotreben, ker da ustavna dopol-
nila ne kršijo oziroma ogrožajo suvereni-
sti slovenskega naroda. Le predstavnik

mladine Anderlič in predstavnik kulturnih
delavcev Pavček sta vztrajala, naj bodo u-
stavna dopolnila predmet ljudskega glaso-
vanja, se pravi referendumov.

S svojim torkovim sklepom je skupšči-
na SR Slovenije zaključila pomembno ob-
dobje v okviru prizadevanj za spremembo
zvezne in republiške ustave. Slovenski vo-
dilni politiki poudarjajo, da so ustavna do-
polnila oziroma spremembe nujne za iz-
vedbo treh reform, s čimer se v Jugosla-
viji strinjajo vsi politični forumi. Gre za
reformo gospodarskega sistema, za refor-
političnega sistema in za zreobrazbo Zveze
komunistov.

Gospodarski sistem je treba tako pre-
urediti, da se bodo lahko povsem uveljavi-
la načela tržnega gospodarstva. Reforma
političnega sistema je tesno povezana s
prenovo oziroma preobrazbo Zveze komu-
nistov glede na vlogo, ki jo ima po dose-

dalje na 2. strani ■

Po deželnih volitvah še vedno odločilni SVP in DC

Volivci v avtonomni deželi s posebnim
statutom Tridentinski-Južnem Tirolo so
spregovorili! Nemško in ladinsko govoreče
prebivalstvo je v bociški pokrajini v o-
gromni večini potrdilo zaupanje svoji tra-
dicionalni politični organizaciji, to je Juž-
notirolski ljudski stranki. Ker se je ta ce-
lo okrepila za en odstotek v primerjavi z
volitvami pred petimi leti, moremo skle-
pati, da so tokrat zanjo volili tudi nekate-
ri novi volivci in da se je mladina odzva-
la strankinemu pozivu naj glasuje za pla-
niko, ki je volilni znak SVP. Odsotnost ka-
rizmatičnega politika, kot je Silvius Ma-
gnago, in njegov umik iz aktivnega uprav-
nega življenja nista imela posledic. Na-
slednik Alois Durnwalder, ki je star 48 let,
prevzema brez kdovekakšnih motenj dedi-
ščino dolgoletnega deželnega glavarja Ma-
gnaga.

Ostali dve skupini na nemški strani ni-
sta opravili razpršilne vloge, kot so mnogi
napovedovali. V novem svetu imata po e-
nega predstavnika. Uspeh so vsekakor do-
segli zeleni, ki so nastopili skupno z radi-
kalci in z narodnostno mešano kandidatno
listo. Njihova prisotnost pa utegne biti ce-
lo koristna, če bosta njihova predstavnika

VOLITVE NA TRIDENTINSKEM-JUŽNEM TIROLSKEM

Stranke	Sedeži
SVP	22
KD	20
PSI	5
MSI	5
Zeleni	5
KPI	4
Avtonomisti	3
Heimatbund	1
FPS	1
DP	1
PRI	1
PSDI	1
PLI	1
Skupno	70

SVP = Južnotirolska ljudska stranka
FPS = Južnotirolska svobodnjaška stranka

v svetu zares opozarjala na probleme oko-
lja in v tem pogledu nadzorovala večino,
se pravi oblast.

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 27. novembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledarček; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.15 Mladinski oder: »Zmaj Frfotaj«. Radijska pravljica; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Mario Uršič: »Dogodivščine podeželskega gledališča ali dnevnik Anatola Firsca«. Radijska nadaljevanja; 14.50 Sport in glasba ter prenosi z naših prireditvev; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 28. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Tigrova duša — spomini na Alberta Rejca; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 O ljubezni v književnosti; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Roman v nadaljevanjih: Boris Pahor: »Nomadi brez oaze«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Simfonični orkester RTV Ljubljana vodi Anton Nanut; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 29. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Prvo, drugo ali tretje?«; 14.30 Iz Benečije; 15.00 Roman v nadaljevanjih: Boris Pahor: »Nomadi brez oaze«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Simfonični orkester RTV Ljubljana, vodi Anton Nanut; 18.00 Mario Uršič: »Dogodivščine podeželskega gledališča ali dnevnik Anatola Firsca«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 30. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Zdravniška posvetovalnica; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Govorimo o glasbi; 15.00 Roman v nadaljevanjih: Boris Pahor: »Nomadi brez oaze«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Skladbe slovenskih avtorjev; 18.10 Spomini na osemindesetletje; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 1. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Debelost in akupunktura; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Nediški zvon; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dvignjena zavesa; 15.00 Roman v nadaljevanjih: Boris Pahor: »Nomadi brez oaze«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mešana zbor Jubilate iz Legnana; 18.00 Zanimivosti iz arhiva Ciril-Metodove šole v Trstu ob 100-letnici ustanovitve; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 2. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Sto nagrad za moj zaklad«; 14.30 Goriški razgledi; 15.00 Roman v nadaljevanjih: Boris Pahor: »Nomadi brez oaze«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 3. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Koncert za srce in orkester; 12.40 Cecilijanka 1988; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Bom naredu stazice«; 14.30 Glasbeni listi; 15.00 Drugi program. Vodi Peter Cvelber; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Letošnje 7. mednarodno violinsko tekmovanje »Premio Rodolfo Lipizer« v Gorici; 18.00 Ženska na odru časa: Jean Baptiste Moliere: »Tartuffe«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorilni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Z odobritvijo ustavnih dopolnil...

■ nadaljevanje s 1. strani

danjih ustavnih določil. Najbolj prosvetljeni in najbolj odprti jugoslovanski komunisti mnenijo, da bi se Zzeva komunistov morala spremeniti v gibanje in bi torej ne bila več »stranka na oblasti«. V tej zvezi govorijo o »sestopu« Zveze komunistov z oblasti.

Zadeva seveda ni tako enostavna, ker se novi vlogi Zveze komunistov, kot je pred kratkim javni povedal Stane Dolanc, odločno upirajo nekateri krogi v stranki. Da se ta politični koncept uveljavi, je tre-

ba tudi izoblikovati pravne instrumente ter določiti mehanizme, ki naj prevzamejo vloge in naloge, katere zdaj opravlja Zveza komunistov. Pri tem prihaja v poštev predvsem Socialistična zveza delovnega ljudstva, ki je v Sloveniji že zdaj pomemben dejavnik, medtem ko je v ostalih republikah stanje povsem drugačno.

Z odobritvijo ustavnih dopolnil se torej začena novo obdobje v zgodovini slovenske in jugoslovanske družbe, nadaljnega razvoja dogodkov pa v tem trenutku nihče ne more predvideti.

De Mita uradno na obisku v Vatikanu

Ministrski predsednik De Mita je bil v soboto, 19. t.m., na uradnem obisku v Vatikanu. De Mita in papež Janez Pavel II. sta se pogovarjala najprej sama, in sicer tričetrt ure. Čisto kratko je papež sprejel tudi De Mitove družinske člane. Sledil je uradni del, ko sta sveti oče in italijanski ministrski predsednik prebrala daljša govora o odnosih med Svetim sedežem in katoliško Cerkvijo ter italijansko državo kot tudi o splošnih in mednarodnih vprašanjih. Prisotni so poudarili, da sta oba govornika zelo sorodno obravnavala vrsto bistvenih problemov. Papež se ni izognil moralnemu vprašanju, širjenju mamil, vprašanju verouka. O tem je dejal, da Cerkev spoštuje vse, ki imajo drugačno vero ali ideologijo, vendar je njena dolžnost, da odločno

brani zakonito pravico katoliških staršev in mladih, ki želijo, da jim vzgoja posreduje tudi krščanske vrednote.

Sledilo je tradicionalno izmenjavanje daril in skupinsko slikanje. De Mita je imel nato ločen pogovor s kardinalom Casarolijem. Vatikanski državni tajnik je popoldne vrnil obisk ministrskemu predsedniku v palači Chigi. Pogovarjala sta se najprej sama 20 minut, nato pa z delegacijama.

—o—

Voditelj Organizacije za osvoboditev Palestine Arafat se pripravlja na potovanje v New York, kjer bo na zasedanju Združenih narodov uradno sporočil ustanovitev palestinske države.

Gorbačov končal obisk v Indiji

Sovjetski voditelj Gorbačov je 20. t.m. končal tridnevni uradni obisk v Indiji. Ob koncu tega obiska so v New Delhiju podpisali kar šest dogovorov za sovjetsko-indijsko sodelovanje na gospodarskem, tehničnem in kulturnem polju. Med drugim bodo Sovjeti dobavili Indiji opremo za dve jedrski centrali. Gorbačov je imel daljše pogovore z indijskim ministrskim predsednikom Radživom Gandijem in se je udeležil tudi več slovesnosti, med drugim uradnega zaprtja sovjetskega festivala v Indiji. Prireditvev je trajala kar leto dni, medtem pa je bila na pobudo Indije podobna kulturna svečanost v Sovjetski zvezi.

Sovjetski državni in partijski voditelj je med obiskom v Indiji pozorno spremljal tudi dogajanja doma, kjer se je prav v teh dneh pokazala jasna težnja baltskih republik po čimmanjši povezanosti s sovjetsko državo. Med pogovorom s časnikarji, ki so ga konkretno spraševali o dogajanju na Estonskem, je Gorbačov dokaj spravljivo dejal, da v tem ne vidi nikakega upiranja, saj da je tudi tako narodnostno uveljavljanje del perestrojke.

—o—

Ustavna dopolnila so poleg Slovenije 22. t.m. odobrile še skupščine Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Vojvodine in Kosova.

Po deželnih volitvah še vedno...

■ nadaljevanje s 1. strani

Misovska stranka je v bocanski pokrajini še dalje najmočnejša italijanska politična sila; njen uspeh le delno zasenčuje dejstvo, da je Kršč. demokracija le ohranila svoje tri svetovalce, kar velja tudi za socialiste. Neuspeh so doživeli republikanci, ki ne bodo imeli v svetu svojega zastopnika.

Nazadovanje komunistov je bilo predvideno, kar pa je bolj posledica mednarodnih in vsedravnih dogodkov kot odraz težav na deželni oziroma pokrajinski ravni.

Na splošno smemo po teh volilnih izidih sklepati, da se bo dialog med tremi jezikovnimi skupnostmi nadaljeval, da se bo sožitje še dalje, čeprav s težavami, krepilo, in da bo južnotirolski paket ostal tisto pravno sredstvo, ki jamči in zagotavlja sožitje. Tako smemo sklepati predvsem iz preprostega dejstva, da so volivci nagradili obe politični sili, ki sta izoblikovali paket, se pravi Južnotirolsko ljudsko stranko in Kršč. demokracijo, s čimer seveda prav nič ne omalovažujemo dela ostalih demokratičnih političnih sil.

PREJELI SMO:**Skupščini SR Slovenije**

Odbor za varstvo človekovih pravic — Trst apelira na delegate skupščine SR Slovenije, naj še enkrat preverijo skladnost ustavnega dopolnila o mednarodni dejavnosti republik s slovensko ustavo, posebno glede skrbi za Slovence v zamejstvu, ki je ustavna dolžnost SR Slovenije.

Iz dosedanje prakse izhaja, da si zvezna vlada, ki naj bi bila predstavnik interesov vseh zveznih enot, zamišlja to dejavnost in skrb omejevalno. Njena negibnost v zvezi s problemi manjšine v zamejstvu je znana in naravnost emblematična v primeru koroških Slovencev.

Sveži dokaz, da se taka politika zvezne vlade celo stopnjuje, je Mikuličeva odklonitev sprejema predstavnikov slovenske manjšine med njegovim zadnjim obiskom v Italiji in Avstriji, s

Študentska iz sklada »Mihael Flajban«

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu razpisuje letos svojo drugo študijsko študentsko iz sklada »Mihael Flajban«. Študentska bo znašala 2.000.000 lir letno in bo trajala za vso redno študijsko dobo, v kolikor bo lastnik zadostil pogojem pravilnika. Študentska je namenjena slovenskim zamejskim visokošolcem, ki se bodo vpisali na tržaško ali videmsko univerzo v akademskem letu 1988/89.

Rok za vložitev prošenj zapade 30. novembra. Slovensko dobrodelno društvo bo v mejah razpoložljivih sredstev, podobno kot lani, tudi letos podelilo nekaj enkratnih študijskih podpor študentom drugih letnikov deželnih univerz.

Za podrobnejša pojasnila o pravilniku in dokumentaciji prošenj naj se zainteresirani javijo na sedežu Slovenskega dobrodelnega društva v Trstu, ulica Machiavelli 22/II nadstropje, telefon 65612, vsako sredo od 16. do 18. ure.

čimer je bila prekinjena dolgoletna povojna praksa vladnih oziroma državnih predsednikov SFRJ. Ta odklonitev je že imela konkretne in za manjšino negativne posledice.

Predlagano ustavno dopolnilo pa daje zvezni vladi večjo možnost ingerence v mednarodno dejavnost republike.

**Odbor za varstvo človekovih pravic
Trst**

UMRLA KRISTINA ONASSIS

V Argentini je na prvih straneh časopisov močno odjeknila vest o smrti Kristine Onassis, 38-letne dedinje po nekdanjem grškem milijarderju. Po prvih vesteh je smrt nastopila zaradi srčne kapi, v časopisju pa so se pojavila senzacionalistična namigovanja na dramatična ozadja. Nekateri so začeli sumiti, da je pokojnica podlegla posledicam shujševalne kure, pojavila pa se je celo domneva o samomoru. Kristina Onassis je preživljala počitnice pri prijateljih v nekem letoviškem kraju nedaleč od Buenos Airesa.

Spominska slovesnost ob 70-letnici bojev za severno mejo

V soboto, 19. novembra, je bila v Mariboru proslava ob obletnici enega najslavnejših dogodkov v slovenski zgodovini, 70-letnici bojev za severno mejo. Organizatorji proslave so ob tej priložnosti pripravili in odprli razstavo v Muzeju narodne obrambe, ki so ji dali naslov »Boj za severno mejo 1918-1920«. V soboto popoldne je bila slovesnost tudi pri Maistrovem spomeniku v Mariboru. O bojih generala Maistra in njegovih borcev je spregovoril dr. Ciril Porekar.

Glavna svečanost je bila v Unionski dvorani. Organizatorji so pripravili pester kulturni spored, kot slavnostni govornik pa je nastopil predsednik Socialistične republike Slovenije Janez Stanovnik. Med drugim je dejal, da smo Slovenci doslej premalo poudarjali pomen Maistrovih bojev za slovensko zgodovino in ves narod. Dejal je, da je Maistrova akcija nekakšen nauk o slovenski državnosti in suverenosti. V zvezi s tem je poudaril, da je »suverenost oblast brez priziva« in se s tem navezal na zadnje dogodke v Sloveniji. V tem smislu je posvetil več misli tudi aktualnim vprašanjem, ki zadevajo jugoslovansko stvarnost. Obravnaval je problem jugoslovanske armade in poudaril nujnost močne bratske vojske. Glede razprave o ustavnih spremembah je dejal, da je tako v

državni skupnosti kot v zasebnem življenju velikokrat nemogoče, da bi povsem prodrl s svojim mnenjem. Zato je potreben dialog, treba se je prilagajati. To velja tudi za Slovence, ki nas je manj kot 10% jugoslovanskega prebivalstva. Kljub temu je kršenje integritete in suverenosti slovenskega naroda nedopustno. Stanovnik je v tem smislu izrazil mnenje, da slovenska suverenost ni bila kršena v razpravah o ustavnih amandmajih. Rezultati so po mnenju predsednika Slovenije pozitivni, predvsem kar zadeva gospodarska vprašanja, saj predvidene spremembe lahko omogočijo izhod iz jugoslovanske gospodarske krize. Gospodarska moč pa je osnova suverenosti. Torej v tem je moč slovenskega naroda, druga postavka slovenske moči pa je po Stanovnikovih besedah enotnost. Zato je predsednik Stanovnik obžaloval in odklonil vsako javno kritiko ustavnih sprememb v tem trenutku. Nasprotovanje tudi enega samega odstotka prebivalcev, je dejal Janez Satnovnik, je nezaželeno, češ da je škodljivo.

Mariborska spominska proslava ob 70-letnici bojev za severno mejo ni bila torej le spomin na preteklost, ampak tudi priložnost za premislek o sedanjosti. Proslava pa se je končala s Premrlovo priredbo Zdravljice. Vsi prisotni so pri tem vstali.

Bivši deželni odbornik v zaporu

V deželnih političnih krogih in v celotni javnosti je široko odjeknila vest, da so finančni stražniki po nalogu sodne oblasti odpeljali v tržaški zapor deželnega svetovalca in bivšega odbornika Adriana Bombena. Z njim so se v zaporu znašle nadaljnje štiri osebe.

Adriano Bomben politično pripada krščanski demokraciji, je star 45 let in je po poklicu arhitekt. V stranki je zavzemal vodilne funkcije in je bil med drugim politični tajnik za pordenonsko pokrajino. Osumljen je, da je prejel 80 milijonov od podjetja, kateremu je konec junija leta 1986 kot deželni odbornik za javna dela izdal dovoljenje za odprtje odlagališča za indu-

strijske odpadke v občini Roveredo in Piano.

Sodna obarnava bo sicer pojasnila celotno zadevo, vendar lahko že zdaj rečemo, da je aretacija Adriana Bombena hudo škodovala ugledu deželne uprave Furlanije - Julijske krajine.

—o—

SE KAJ PREMKA?

■ nadaljevanje s 1. strani

verjetno zvedeli na zborovanju, ki ga bo partizansko zdrženje imelo v soboto, 26. t.m., v Boljuncu, saj bo eden glavnih govornikov prav Mario Lizzero, član odposlanstva, ki je imelo pogovor v Rimu.

Umrl je duhovnik Franc Gačnik

Na Golniku pri Ljubljani je v soboto, 19. t.m., umrl znani slovenski duhovnik, glasbenik in vsestranski kulturni delavec Franc Gačnik. Rojen je bil 8. avgusta 1927 v Velikih Laščah, zadnja leta pa je preživel kot župnik v Stranjah pri Kamniku. Na Slovenskem je bil Franc Gačnik poznan kot avtor številnih sodobno zasnovanih cerkvenih pesmi in duša nekaterih uveljavljenih pevskih in glasbenih skupin. Njegovi pevci in plesalci so velikokrat nastopili tudi na Tržaškem, ko so v narodnih nošah in ob petju Gačnikovih skladb s primerno koreografijo oblikovali mašne daritve.

Franc Gačnik je nekajkrat nastopil tudi kot govornik na raznih verskih slovesnostih v zamejstvu. Že več let je ta duhovnik bolehal, a je kljub bolezni še vedno z velikim zanimanjem in skrbjo spremljal dogajanje v svoji župniji in na Slovenskem nasploh. Pokopali so ga v ponedeljek, 21. t.m., v Stranjah.

—o—

V Tinjah na Koroškem se bosta 7. decembra uradno srečali odposlanstvi Slovenske skupnosti iz Furlanije - Julijske krajine in Narodnega sveta koroških Slekrainje in Narodnega sveta koroških Slovencev.

Priprave na misijon v Trstu

»Ali krščanstvo izumira?«, je bil naslov prvega izmed treh predavanj v okviru priprav na ljudski misijon, ki bo v prihodnjem postu v tržaški škofiji. V mali dvorani Kulturnega doma v Trstu je govoril beograjski nadškof Perko, ki ga je v imenu pripravljalnega odbora pozdravil tajnik Jakomin. Nadškof Perko je obravnaval vrsto pojavov, ki so v zvezi s splošno krizo verovanja v svetu, in uvodoma ugotovil, da je krščanstvo v tej krizi najbolj ranljivo. Poudaril je, da človeštvo doživlja danes najhujšo ateizacijo v svoji zgodovini po eni strani zaradi humanistično orientirane družbe, po drugi pa zaradi dialektičnega materializma in potrošniške miselnosti. Franc Perko je analiziral spremembe, ki so v zadnjih 200 letih privedle do tega stanja, in ugotovil, da se jim Cerkev ni znala prilagajati, ker je v njih videla samo sovražne elemente, kar je imelo za posledico najprej ločitev vere od znanosti in postopno odstranjevanje vere iz javnosti v zasebnost.

Potrošništvo, občutek samozadostnosti ter miti absolutne svobode, znanosti in napredka so potem naredili svoje in privedli do krize, ki je z zunanji oblikami krščanstva prizadela institucije in tradicionalne verske predstave. Toda tudi omenjeni miti niso prenesli zoba časa in ostaja slejkoprej človek sam, nepotešen in negotov. Človeku pa daje pravico do večnega bivanja samo bogopodobnost in zato smo danes, ob izumiranju tradicionalnih oblik pobožnosti in navad, priča novemu verskemu prebujanju, čeprav današnji človek dostikrat išče surogate. Iskanje nadnaravnega je posledica težnje k preseganju, ki je prisotna v človeku, razočaranem nad lastnimi neuspehi. Ti so vidni v neuspehu revolucij, v onesnažujoči tehnologiji, v varljivem napredku ... Zato se je začel vračanje k vrednotam in pred človeštvom je nova doba, za katero bo značilna kvaliteta in ne kvantiteta.

To je pravi izziv cerkvenim institucijam in vernikom sploh, ali bodo znali oblikovati nove navade in mišljenje in zadostiti novim potrebam. Tega trenutka krščanstvo ne sme zanemariti. Zaradi tega je odgovornost kristjanov danes toliko večja — je zaključil nadškof Perko — da bo lahko tretje tisočletje doživelo pravi razcvet avtentične krščanske misli.

—o—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Oscar Wilde

VAŽNO JE IMENOVATI SE ERNEST

Režija: Marko Sosič

V soboto, 26. novembra ob 20. uri IZVEN ABONMAJA v KD v Trstu.

DUBČEK PRI PAPEŽU

Papež Janez Pavel II. je v soboto, 19. t.m., sprejel na zasebno avdienco voditelja »Praške pomladi«, bivšega češkoslovaškega političnega predstavnika Aleksandra Dubčka. O vsebini razgovora niso objavili sporočil.

Dubček se je prej poklonil žrtvam nacističnega terorja v Ardeatinskih jamah v Rimu. Srečanje je imel s članom komunističnega vodstva Napolitanom, na kosilu pa je bil s poslancem Pajetto, založnikom Einaudijem in pisateljico Ginzburgovo. Naslednji dan je obiskal Assisi, kjer je bil gost občinskega sveta in kjer si je ogledal baziliko svetega Frančiška.

Pred letošnjo Revijo pevskih zborov v Trstu v Kulturnem domu

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta prireja v nedeljo, 27. novembra, ob 17. uri tradicionalno Revijo pevskih zborov, ki bo letos spet v Kulturnem domu v Trstu. Gre za srečanje zborov in koncert, s katerim se nekako začne delovna sezona pevskih zborov, ki delujejo na Tržaškem. Pevske skupine, ki po poletnem premoru obnovijo delovanje, imajo namreč do konca novembra ravno dovolj časa, da pripravijo tri pesmi za sodelovanje na reviji, ki jo prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov.

ALOJZIJA CIJAKA NI VEČ

Dne 21. t.m. je v tržaški bolnišnici umrl Alojz Cijak, režiser in avtor številnih dramskih, predvsem ljudskih del. Bil je star 85 let. Rodil se je leta 1903 na Kontovelu. Zaposlen je bil pri Tržaškem Lloydju in pri vodovodnem podjetju. Več let pa je bil uradnik v ladjedelnici Breda v Margheri. Deset let je bil profesor za praktično mehaniko na nižji industrijski šoli v Dolini in na Opčinah.

Alojz Cijak je začel pisati dramske tekste po drugi svetovni vojni. V prvih poveljih letih je napisal komedije v kontovelskem narečju Pošast, Kunšten brivec in Burja ter dramo Neurje. Napisal je tudi več enodejank kot so Sol, Plastika in Iznajdba ter dvodejanki Zadruga in Slana voda. Bil je tudi scenarist in režiser številnih slovenskih iger, ki so jih uprizorili na Kontovelu in drugod.

Letos bo v Kulturnem domu nastopilo petnajst pevskih zborov, ki delujejo v samem Trstu in v vaseh od Mačkolj do Devina. Tudi v tem primeru bo občinstvo lahko prisluhnilo zborom, ki si po glasovni in tehnični zmogljivosti, ambicijah in sposobnostih stojijo precej narazen. Istočasno pa je morda prav to čar podobnih pevskih manifestacij, saj tako poslušalci kot tudi pevci, ki lahko poslušajo vsaj del koncerta, spoznajo, kakšna je dejanska stvarnost v zborovski kulturi na Tržaškem. Neizpodbitno pa je dejstvo, kako revija Zveze cerkvenih pevskih zborov iz leta v leto potrjuje, da je delovanje pevskih zborov velikega pomena za vso slovensko skupnost v zamejstvu. Ljudje, zadnja leta je med njimi tudi veliko mladih, se zbirajo in skupaj ne le vadijo slovenske ali druge zborovske pesmi, ampak s tem tudi omogočajo in obo-

dalje na 8. strani ■

—o—

KONEC VIZITACIJE V MAČKOLJAH

V Mačkoljah se je v nedeljo, 20. t.m., končala vizitacija tržaškega škofa Bellomija. Že dan prej je tržaški škof prišel v župnijo in se srečal z otroki in mladino ter nekaterimi posamezniki. Pri večerni sobotni maši so sodelovali otroški, dekliški in mešani cerkveni zbor. Liturgijo pa je obogatilo tudi ljudsko petje. Po maši je bilo srečanje s člani pevskih zborov, večer pa je bil namenjen seji župnijskega pastoralnega in gospodarskega sveta.

V nedeljo zjutraj je škof Bellomi obiskal nekatere bolnike, spovedoval je in nato vodil slovesno peto mašo. S tem se je končal pastirski obisk, ki je gotovo poživil občestvo vernikov v Mačkoljah in okolici.

Stoletnica šole sv. Cirila in Metoda v Trstu

Tržaškim Slovincem nista hoteli odpreti slovenske šole v Trstu niti magistrat niti avstrijska oblast, pod katero je spadal Trst do leta 1918.

Šele Družba sv. Cirila in Metoda, ustanovljena v Ljubljani ob koncu prejšnjega stoletja, je sponzala veliki narodni pomen Trsta in nujnost, da se tržaškim Slovincem nudi tudi kulturna pomoč. Zato je odprla v Trstu prvo slovensko šolo. V stari stavbi pri Sv. Jakobu je začel pouk 15. oktobra 1888.

Kako je bila taka šola potrebna in kako so jo tržaški Slovenci cenili, so govorile številke.

V začetku je bila šola enorazredna, toda že leta 1895 je bila razdeljena v 5 razredno deško šolo in 6 razredno dekliško šolo. Tudi enonadstropna stavba je postala kmalu pretesna. Po nekaj letih se je Družba sv. Cirila in Metoda odločila za zidavo nove stavbe. Z delom so pohiteli in le'a 1912 so se učenci že vselili v veliko, zračno, moderno šolsko poslopje. Bilo je najmodernejšo daleč naokrog.

Učiteljski kader je bil na visoki ravni glede znanja in sposobnosti, zato je učenec lahko nudil najboljši pouk. Poučevali so pisatelji, pesniki in priznani glasbeniki.

Stoletnico te odlične šole bomo praznovali 8. decembra ob 16. uri v veliki dvorani Kulturnega doma v Trstu, ul. Petronio 4.

Na proslavo vabimo vse bivše učitelje in učence ter vse naše simpatizerje. To naj bo praznik vseh Slovencev, s svojo prisotnostjo pokažimo ljubezen do našega jezika, pa tudi spoštovanje in priznanje vsem učiteljem, ki so na tej šoli poučevali in vztrajali v težkih, včasih kar nemogočih razmerah.

Zaradi rezervacije prostora prosimo, da pošljete svoje prijave na:

Odsek za zgodovino pri NŠK
ul. Petronio 4 — Trst

Lahko tudi telefonirate (od 8. do 13. ure) na št. 733-086.

Odbor za proslavo 100-letnice

Cecilijanka je letos obhajala svojo tridesetletnico obstoja

Zborovska revija Cecilijanka že trideset let privablja jeseni v Gorico številne pevske zборе ne le z Goriškega, ampak tudi s Tržaškega in zadnja leta tudi zборе iz raznih krajev Benečije, Slovenije in Koroške.

Gre za zborovsko revijo, ki je predhodnica podobnih pevskih manifestacij na Goriškem in Primorskem nasploh. To misel je poudaril dr. Damjan Paulin, predsednik Zveza slovenske katoliške prosvete, ki od vsega začetka prireja Cecilijanko. Govornik se je v soboto, 19. novembra, na začetku prvega večera revije, spomnil rajnega duhovnika, prof. Mirka Fileja, ki je bil pobudnik te pevske revije, in njegovih ožjih sodelavcev, organista Mirka Debenjaka in Viktorja Prašnika, ki sta ob njem skrbela za organizacijo prve in naslednjih revij. V tem smislu je pozdravil in čestital tudi goriški župan Scarano, ki je organizatorjem podelil posebno spominsko priznanje.

Letošnja Cecilijanka je potekala v deželnem avditoriju v Gorici. Oba večera v soboto, 19., in nedeljo, 20. t.m., sta privabila izredno številno občinstvo. V soboto je nastopilo deset pevskih zborov. Prvi je prišel na oder mešani zbor »Lojze Bratuž«, ki ga vodi Stanko Jericijo, sledil je nastop ženskega zbora Sovodnje, ki ga vodi Rezi Češcut, nato je pod vodstvom Zdravka Klanjščeka zapel združeni mešani zbor »Podgora« in »Andrej Paglavec«. Nastopili pa so še zbor »Sovodenjska dekleta«, ki jih vodi Sonja Pelicon, mešani zbor »Oton Zupančič« iz Štandreža — ta zbor vodi Miran Rustja — skupina »Libertas animi«, ki jo vodi Štefan Mauri, pevska skupina »Števerjan«, katere umetniški vodja je Tomaž Tozon, mešani zbor »Jacobus Petelin Gallus« iz Celovca, ki ga vodi Jože Ropitz, »Fantje izpod Grmade« — zbor vodi Ivo Kralj — in za konec še mešani zbor »Frančišek Borgija Sedej« iz Števerjana, ki ga vodi Tomaž Tozon.

Nedeljski del sporeda se je začel z nastopom moškega zbora »Mirko Filej«, ki ga vodi Zdravko Klanjšček, sledil je nastop dekliškega zbora »Alenka« iz Števerjana. Ta zbor vodi Anka Černic. Nastopili so še mešani zbor »Štandrež«, ki ga vodi Mirko Špacapan, moški zbor »Štmaver« — vodi ga Gabriel Devetak — Dekliški zbor Devin, ki je bil sicer napovedan za soboto, a je pod vodstvom pevovodje Hermana Antoniča nastopil v nedeljo, ter v prvem delu

še mladinski mešani zbor »Ojsternik« iz Ukeve, ki ga vodi Oswald Errath.

V drugem delu revije je nastopil dekliški zbor učiteljsčca »Simon Gregorčič« iz Gorice. Zbor je pel pod vodstvom Franke Žgavec; Ivan Mignozzi je vodil komorni zbor Nova Gorica, zaradi bolezni v ansamblu pa je odpadel nastop okteta »Vrt-nica« iz Nove Gorice. Na nedeljski reviji so nastopili še mešani zbor »Novi sveti Anton« iz Trsta, ki ga vodi Edi Race, in mešani zbor »Hrast« iz Doberdoba.

Po mnenju številnih zborovodij in glasbenikov, ki so poslušali petje, je letošnja 30. Cecilijanka potrdila prizadevanje zborov za kvalitetno petje. Številni sodelujoči zbori so pokazali zelo prepričljivo muziciranje in z izbiro svežega, malo izvajane-ga ter tudi zahtevnega zborovskega gradiva dokazali, da je mogoče tudi v naših razmerah gojiti kvalitetno petje, ki pevcem in pevovodjem prinaša zadoščenje in veselje.

—o—

MINISTER GALLONI IN ŠOLSKI CENTER V ŠPETRU

Minister za šolstvo Galloni je obljubil, da bo podprl zahtevo beneških Slovencev in slovenske manjšine na splošno, naj se uradno prizna dvojezični šolski center v Špetru. Zagotovilo je dal v soboto, 19. t.m., po slovesnosti ob začetku novega akademskega leta v Vidmu. V zavodu Tomadini je sprejel delegacijo predstavnikov Inštituta za slovensko izobraževanje iz Čedad in dvojezičnega šolskega centra v Špetru, profesorja Pavla Petričiča in Živo Gruden, ki sta ju spremljala senator Stojan Smetič in videmska poslanka Silvana Fachin Schiavi. Prisotna sta bila še videmski šolski skrbnik Giulio in predsednik videmskega pokrajinskega šolskega sveta.

Delegacija je obrazložila težave, na katere je naletela dvojezična zasebna šola v Špetru, ki edina v videmski pokrajini zagotavlja slovenskim otrokom pouk tudi v materinščini že pri najnižjih šolskih letih. Ministru je izročila spomenico o šolskem centru. Galloni je obljubil zanimanje, pri čemer je omenil, da bi podprl tudi poseben zakon, če bi bil potreben za ta primer. V pogovoru je priporočil, naj bi začeli z eksperimentalnim poukom slovenskega jezika tudi v državnih osnovnih šolah v Benečiji. Izrekel se je proti temu, da bi na takih tečajih poučevali narečje, saj je poznavanje knjižnega jezika bistveno.

Prejeli smo

Vloga Kulturnega doma v Gorici

Goriški Kulturni dom se postopoma uveljavlja kot ustanova, ki se samoumevno in organsko vklaplja v zapleteno mestno družbeno življenje in kot prostor, ki je na razpolago za poglobljene sožitja. Za Goričane je postal Kulturni dom prostor sproščene domačnosti, v okviru katere ponujajo posamezne pobude priložnosti soočanja, preverjanja, izmenjave in medsebojnega spoznavanja na vedno pomembnejših in občutnejših ravneh ne glede na to, ali gre za Slovence, Furlane ali Italijane. Okrog tega »kulturnega postajališča« dobiva v določenem smislu nove življenjske sokove tisti goriški duh, ki se je pred stoletjem tako izrazito uveljavljal ter povezoval različne narodnostne in jezikovne prvine Gorice, ki se je takrat naglo razvijala tako z gmotnega kot s kulturnega vidika. Prva svetovna vojna in tragedije, ki so ji sledile v tem stoletju, so dobesedno razpršile bogastvo, katerega se morda šele danes v polni meri zavedamo, ko s težavo iščemo poti za novo, moderno, ali boljše post-moderno ravnotežje. Neposredno iz te zavesti in s pogledom na kulturno obnovljeno Gorico, ob upoštevanju njenih različnih istovetnosti in njene najgloblje pristnosti se rojevajo načrti in pobude, ki jih bo Kulturni dom ponujal v svoji naslednji sedmi sezoni.

Upravni odbor
KULTURNEGA DOMA

—o—

ČASTNO RAZSODIŠČE IN CARBONE

Na torkovem zasedanju deželnega sveta je častno razsodišče, ki ga je sestavljalo 5 svetovalcev, soglasno oprostil komunističnega svetovalca Padovana obtožbe, da je hudo žalil socialističnega deželnega odbornika Carboneja. Sprejelo je njegovo tolačenje, da je šlo zgolj za politične nika-kor pa ne take izjave, ki naj bi Carboneja osebno žalile.

Padovan je ob začetku afere Moncini obtožil Carboneja, da se je zavzel za tržaškega trgovca, ki so ga v Združenih državah obtožili, nato pa obsodili zaradi trgovanja s pornografskim gradivom o otrocih, tudi pod pritiskom prostozidarskih lož.

Deželni svet je tudi ponovno odobril tri deželne zakone, ki jih je vlada zavrnila z različnimi pripombami.

NEPISMENOST V VOJVODINI

Po približnih podatkih je v avtonomni pokrajini Vojvodini okoli pol milijona dejansko nepismenih prebivalcev. Gre za ljudi, ki niso dovršili osnovne šole. V zavodih za izobraževanje odraslih pa se uči leto le kakih 1.500 ljudi, ki bi radi dovršili osemletko. Dejansko jih pri tem uspe le tretjina. To vzbuja velike skrbi, saj bi oblasti rade poskrbele za temelino izobrazbo vsaj aktivnega prebivalstva. Pri tem poudarjajo, da tako razširjena nepismenost ni značilna za pokrajino, ki ima bogato kulturno tradicijo. Med bistvenimi razlogi za nepismenost so selitve.

Slovenska skupnost o zakonu za obmejna območja

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je na zadnji seji obravnavalo težave, na katere je naletel zakonski predlog o obmejnih področjih v senatu. Potrdilo je stališče, da gre za predlog, ki je izrednega pomena za gospodarstvo Furlanije - Julijske krajine in tudi za reševanje nekaterih odprtih vprašanj slovenske manjšine v Italiji in italijanske manjšine v Jugoslaviji.

Čeprav je SSK za dialog z deželo Veneto, nikakor ne more pristati na bistvene spremembe zakonskega besedila.

Člani deželnega tajništva so obširno razpravljali tudi o političnem položaju v Trstu in o delu v deželnem svetu.

Podrobno so določili spored programske in organizacijske konference, ki bo 11. decembra v Vižovljah.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zapis ob izidu 42. in 43. številke revije 2000

Zadnja, dvojna številka revije 2000 objavlja na 256 straneh vrsto zanimivih in tehtnih prispevkov. Razdeljena je na vsebinske sklope. Pod prvim zaglavjem »Oseba in ustava« objavlja tri prispevke. Tone Peršak razmišlja o razmerju med osebo in ustavo. Viktor Blažič pod naslovom »Pomanjkanje človeka« in ob analizi duhovne veličine Kocbeka in Gosarja ter drugih vidnih slovenskih duhov razmišlja, kako nekateri ljudje s svojim življenjem in zadržanjem ustvarjajo zgodovino. V sedanjem času, ugotavlja Blažič, bi potrebovali ljudi s Kocbekovo duhovnostjo in Gosarjevim globokim poznanjem struktur in družbenih procesov. Milan Štante z zgodovinsko-filozofskega vidika piše o »Pravici do upora«.

Drugi vsebinski sklop z naslovom »Oseba in etično« prav tako globoko posega v miselnost sedanjega človeka, ki mora v življenju in družbi živeti in se odločati. Boštjan Zupančič pod nekoliko eksotičnim naslovom »Duh orhideje« piše o globljih vezeh, ki omogočajo sporazumevanje med dvema osebamama oziroma med ljudmi. Tine Hribar objavlja esej o »Kozmološkem izvoru etike«. V prispevku analizira vrsto zanimivih tez, ki bi zaslužile poglobitev: tako na primer razmišlja o pomenu svobode in avtonomije oziroma o vprašanju zakona. Psiholog Anton Trstenjak ima članek z naslovom »Človek dialoško bitje«. Vladimir Gajšek razčlenjuje pojem, kaj pomeni »Ethos javne besede«. Viktor Blažič pa se pod naslovom »Prijazna smrt« sprašuje, kateri razlogi vodijo številne mlade Slovence v samomor. Tretjine primerov samomora na Slovenskem ni mogoče razložiti z običajnimi razlogi, ugotavlja Blažič.

Sledi rubrika »Angažiranost literature«. Prvi članek je prispeval Janez Rotar. Napisal je esej z naslovom »K poetiki angažiranosti sodobne proze«. Taras Kermavner pa objavlja esej z naslovom »Hudič ni presežena tema«. Izhodišče za ta članek mu je bila Rožančeva drama »Prizori s hudičem«.

Z zgodovinskimi vprašanji se ukvarjata Alenka Cotič, ki piše o Kocbekovi predvojni politični misli, in Tomaž Simčič, ki je za to številko revije 2000 napisal tehtno študijo z naslovom »Uvod v Gosarjev krščansko socialni nauk«.

Revije 2000 posveča tudi nekaj prostora leposlovju. Svoja dela so prispevali Metka Cotič, Mirolav Slana-Miros, Julija Pavletič in Jaka Kralj. Jožko Šavli pod zaglavjem »Slovensko izročilo« objavlja članek o Zlatorogu kot slovenskem simbolu.

Zadnjih 40 strani revije je namenjenih krajšim zapisom: Wilfried Daim piše o »Progresistih in fundamentalistih«. Gre za referat, ki ga je avtor prebral na srečanju, ki je bilo v Lienzu pod naslovom Cerkev med fundamentalizmom in pluralizmom. Janez Srekl piše o »Ekonomske reforme v socializmu«. Denis Poniž, pod naslovom »Izgubljeni Novi Jeruzalem Vojka Gorjana«, piše o pesniški zbirki tega pesnika. Franz Zupet-Krištof razmišlja o ozadjih in sporočilih dveh likovnih razstav, ki sta bili v preteklih mesecih v Ljubljani.

Kratke, a žive aktualne teme je revija zbrala pod zaglavjem »Odmevi«. Nace Polajnar piše o pastoralnem občnem zboru ljubljanske nadškofije. Lojze Peterle poroča o papeževem obisku

dalje na 8. strani ■

Pred izidom letošnje zbirke Goriške Mohorjeve družbe

Bliža se december in z decembrom izid tradicionalne knjižne zbirke Goriške Mohorjeve družbe. Založba vse od leta 1924 izdaja knjige in s tem skrbi za obogatitev slovenske založniške dejavnosti med Slovenci v Italiji.

Letošnja zbirka je zasnovana po tradicionalnem konceptu mohorjev. Izšel bo torej koledar za leto 1989. To je zbornik, ki poleg zgodovinskih, etnografskih, naravoslovnih in družboslovnih člankov objavlja številne prispevke, ki imajo predvsem dokumentarno vrednost, saj poročajo o dogodkih in ljudeh v preteklem letu. Poleg člankov pa zbornik objavlja tudi bogato fotografsko gradivo, ki torej v podobi priča o ljudeh in dogodkih v minulem letu.

V letošnji zbirki Goriške Mohorjeve družbe bosta izšli dve knjigi. Ob 70-letnici konca prve svetovne vojne se je družba odločila za objavo prvega dela Spominov Miloša Vauhnik. Knjiga ima naslov »Pefau«. Avtor je umrl leta 1983, v knjigi pa obravnava dogodke na Štajerskem pred prvo svetovno vojno in predvsem vojne dogodke. Miloš Vauhnik je kot avstrijski častnik bil tudi na soški fronti in se je boril na Grmadi pri Devinu ter sodeloval pri bojnih akcijah ob prodoru pri Kobaridu. Spomini so zanimivo branje,

ki priča o bojih za ohranitev slovenstva v Mariboru in severni meji, govori o vojnih dogodkih in o generalu Maistru ter bojih, ki jih je vodil za ohranitev slovenske zemlje na severni meji.

Druga knjiga je prevod pisem, ki jih je papež Albino Luciani pisal najrazličnejšim osebnostim. Pisma je prevedel predsednik Goriške Mohorjeve družbe Drago Butkovič. Gre za izrazito duhovno branje, ki bralca poziva k poglobitvi osebne vere in kritičnosti do številnih perečih družbenih problemov.

Tudi letos Goriška Mohorjeva družba nadaljuje z izdajanjem Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Letošnji snopič objavlja gesla od Sedeja do Suhadolca. Leksikon, ki ga ureja prof. Martin Jevnikar, se vedno bolj uveljavlja v vseslovenskem prostoru. Od letos bo Primorski slovenski biografski leksikon imel vstop tudi v Jugoslavijo, kar seveda še bolj uveljavlja kvaliteto te znanstvene publikacije, ki je že dolgo nepogrešljiv vir informacij in podatkov za številne raziskovalce, zgodovinarje in pisce.

Štiri knjige Goriške Mohorjeve družbe bodo v kratkem med bralci, napoveduje se torej zanimivo branje.

Prikupna brošura ob 40-letnici SDD

Kot smo že poročali, je bila 11. t.m. v Kulturnem domu v Trstu slovesnost ob 40-letnici ustanovitve in delovanja Slovenskega dobrodelnega društva. Poleg kulturnega sporeda, slavnostnega govora sedanjega predsednika prof. Ivana Artača in podeljevanja priznanj zaslužnim članom je bila na večeru predstavljena javnosti lepo oblikovana publikacija na 30 straneh »Slovensko dobrodelno društvo 1948-1988, ob 40-letnici delovanja«. Sestavili in oblikovali so jo Ivan Artač, Irena Srebotnjak, Franko Pisani, Vera Vesel in Boris Sancin.

Brošuro je društvo poklonilo dobrotnikom in prijateljem, saj, kot je zapisal v spremni besedi prof. Artač, brez njihove »pomoči in naklonjenosti nikoli ne bi mogli častno izpolniti zahtevne naloge, kot so si jo zastavili ustanovitelji društva.« In še: »Ko se ob letošnjem jubileju zadoščanjem oziramo na prehojeno pot, nas navdaja novo upanje, da bomo tudi v naslednjih letih z Vašo pomočjo nadaljevali zastavljeno delo.«

Na prvem mestu je v brošuri kratko opisana ustanovitev Slovenskega dobrodelnega društva. Pripravljalni sestanek je bil 11. aprila 1948 v stanovanju odvetnika Frana Vesela v Trstu. Tri dni nato je bil ustanovni občni zbor. Prvi predsednik je bil dr. Slavko Tuta, prvi tajnik Jožko Gerdol. Blagajniške posle je prevzel trgovec Ignac Marc, ki je to službo opravljal do smrti 30 let kasneje. Kot so poudarili govorniki na petkovi proslavi, je bil ravno g. Marc dolgoletna gonilna sila pri društvu.

Novo društvo si je kot namen zapisalo v pravnih moralno in materialno podporo Slovencem, ki so v težavah zaradi revščine, brezposelnosti, invalidnosti, dalje sirotam, potrebnim dijakom in drugim.

Brošura s slikovnim gradivom in bistvenimi podatki poroča o otroških kolonijah, ki jih je društvo prirejalo od leta 1949 do 1981. Največ jih je bilo na Repentabru, v Šempolaju, Nabrežini in Devinu.

Znani in priljubljeni so bili Slovanski plesi, ki so jih prirejali z dobrodelnim namenom v letih 1951-69, največkrat v veliki dvorani hotela Excelsior v Trstu.

Omenjene so nato otroške prireditve, baletna šola, izleti in tradicionalna miklavževanja, ki so se zadnje čase raztegnila iz Trsta še na Goriško in Benečijo. Med zadnjimi pobudami je ustanovitev sklada za študijske štipendije slovenskim visokošolcem, ki so ga poimenovali po rajnem dobrotniku Mihaelu Flajbanu.

V brošuri je končno zabeleženo, da je predsednik republike Pertini leta 1983 potrdil spremembe društvenega statuta, ki so med drugim raztegnile delovanje na vso deželo, dovolil pa je tudi nakup sedeža v ulici Machiavelli 22 v Trstu, kjer je bilo Slovensko dobrodelno društvo prej najemnik. V odboru, ki želi zdaj poživiti dejavnost, so predsednik prof. Ivan Artač, podpredsednica Irena Srebotnjak, tajnik inž. Aljoša Vesel, blagajnik inž. Boris Sancin, poverjenik za Gorico prof. Slavko Bratina in odborniki Zora Sandalj Polojac, Majda Srebotnjak Ostan, Vera Čok Vesel, Sonja Geržinič Gašperšič in Aleksander Mužina. V nadzornem odboru so predsednik dr. Drago Gantar in članici Sonja Mahnič Šajn in Ondina Roberti Pavletič.

Sodobno kmetijstvo

Prehrana krav pred telitvijo in v začetku laktacije

Med brejostjo se potrebe po hranilnih snoveh precej spremenijo v osmem mesecu. Medtem ko plod v prvih sedmih mesecih zraste le za eno tretjino končne teže, zraste v zadnjih dveh mesecih kar za dve tretjini. V tem času se močno poveča maternica, teža plodu se vsak dan poveča za 800 do 1000 gramov, v organizmu matere pa se nalagajo rezervne maščobe za čas po telitvi. Glede na opisani razvoj plodu do konca sedmega meseca brejosti ni potrebno dopolnilno krmljenje. Nato pa upoštevamo pri krmljenju krav tudi precej večje potrebe živali, saj mora plod rasti, hkrati pa se morajo nabirati rezervne snovi. Ker je obseg plodu večji, se zmanjšuje prostornina prebavil pri kravi. Žival potrebuje boljše in bolj prebavljivo krmo. Ker je za rast plodu potrebno predvsem veliko beljakovin in rudninskih snovi, mora biti v krmnih obrokih brejih krav pred telitvijo teh snovi več kot med laktacijo.

Štiri do šest tednov pred telitvijo naj krave dobivajo krmni obrok, ki po škrobnosti vrednosti zadošča za 5 litrov mleka, po količini prebavljivih snovi za 8 in po rudninskih snoveh za 10 l mleka na dan. V obroku naj bo toliko škroba, kolikor bi ga krava potrebovala, da bi lahko dala 7 l mleka, prebavljivih beljakovin za 10 in rudninskih snovi za 15 l mleka na dan.

Te količine krme so manjše kot nekdanje in ne veljajo v vsakem primeru. Kravam, ki so presušene le kratek čas pred telitvijo, in tistim v slabi kondiciji, pokladamo obrok, ki bo zadostoval za 12 do 15 litrov mleka na dan. Ker visoko breje krave lahko zaužijejo dnevno manj krme, jim damo kakovostno, dobro prebavljivo krmo. Seno in silaža ne smeta biti plesniva ali

pregreta. Pozimi pazimo, da pesa in silaža nista zmrznjeni. To plodu zelo škoduje.

Če je osnovna krma kakovostna in je je dovolj, dnevni obrok zadostuje za vse potrebe krave do konca osmega meseca brejosti. V zadnjem mesecu dodajamo kilogram močnih krmil z 18 odstotki beljakovin na dan.

Če je osnovna krma slabše kakovosti, začnemo že v osmem mesecu dodajati po kilogram močnih krmil, v devetem mesecu pa po 2 kilograma.

Če je koruzna silaža dobra, je kravam v zadnjih tednih brejosti ne pokladamo po želji, pač pa le v primerni količini, da se pred telitvijo ne bi preveč zredile.

Za krave in telice v zadnjih tednih brejosti je zelo primerna paša, v kateri je ve-

liko beljakovin in vitaminov, gibanje na prostem živalim zelo koristi.

V brejosti so pomembne rudninske snovi in vitamini, obojih pa v obroku, kjer je dosti koruzne silaže in slabega sena, manjka. Če breje krave ne dobivajo močnih krmil, jim vsak dan pokladamo 150 g rudninskih krmil.

Tri dni pred dnevom, ko pričakujemo porod, ne dajemo močnih krmil, ampak zelo dobro seno. Tudi prvi dan po porodu dajemo kravam le dobro seno. Krave so prve tedne po telitvi manj ješče, zato naj bo krma enako dobra kot pred telitvijo. Močnih krmil začnemo dajati več, a količino počasi povečujemo.

Krave pridejo do najvišje mlečnosti šele v 2 do 4 tednov po porodu, ko večji del snovi, potrebnih za nastanek mleka, črpajo iz telesnih rezerv v obliki maščob. Zato krave v prvem obdobju laktacije lahko dosežejo veliko višjo mlečnost, kot sicer

dalje na 8. strani ■

Varstvo breskev pred kodravostjo

Breskova kodravost je po biologiji posebnost; zato je posebnost tudi varstvo breskve pred okužbo z njo. Pri večini rastlinskih boleznih se z rastno dobo gostiteljic konča tudi kemično varstvo, pri breskovi kodravosti pa je drugače, ker razvojni krog glivice še ni dovolj preučen. Pripravkov, ki bi ob vidnih znakih boleznih oziroma ob spomladanski okužbi delovali kurativno ter zaustavili razvoj boleznih

Bolezen spoznamo po nakodranih, odebelenih, rdečkastih listih, ki imajo na spodnji strani belc, žametasto prevleko. Okuženo listje postopoma spreminja barvo do rjave, se suši in največkrat odpade. V žametasti prevleki so askospore, katere veter raznaša na rastlinske dele, tam se iz njih razvije micelij glive, ki tako prezimi.

Spremembe se lahko pojavijo na posameznih listih ali na skupini listov, pri močni okužbi pa na celih vejah oziroma drevesu. Močno okuženemu drevesu odpadejo plodiči, preostali plodovi pa se zaradi manjše asimilacijske površine slabše razvijajo in so slabše kakovosti. Glivica napade tudi mlade večje, ki zaostajajo v rasti; te zatečejo, postanejo blede zelenkaste barve in jih je pri poletni rezi najbolje odstraniti. Ko listje odpade, okuženih vej ne odstranjujemo, ker les ob ranah lahko pozebe. Že junija začnemo iz spečih očesc odganjati novi lističi, zato konec poletja težko ugotovimo, ali je drevo okuženo, posebno če smo mu pri zeleni rezi odstranili prizadete mlade poganjke. Drevo, ki je po-

dalje na 8. strani ■

JOŽKO SAVLI

Nagelj - slovenska roža

II.

Na Daljnem vzhodu je kraljica cvetja *krizantema* (*chrysanthemum*). (8) Na Kitajskem so jo gojili že pred dva tisoč leti. Mandarinom je bila najljubši cvet. Pogosto so jo upodabljali. Izredno simbolična pa je ta roža še danes na Japonskem, kjer se že od konca 12. stol. nahaja na sabljah kot cesarski znak. Krizantema je Japoncem sploh narodna roža, znamenje njihove dežele.

Po svojem izvoru je perzijski tudi *tulipan* (*tulipa*). (9) V Evropo je prišel preko Turčije, kjer je bil znak sultanov iz rodu Osmanov. Lik tulipana so Turki upodabljali zato na vazah, na tkaninah ter ga klesali v kamen.

Priljubljenost kake rože pa je komaj mogoče primerjati s tem, kar se je v letih 1634-37 godilo s tulipani na Nizozemskem. Vse je mejilo že na histerijo. Ljudem so se tulipani tako priljubili, da so jih hoteli imeti za vsako ceno. Čebulica tulipana vrste »Semper Augustus« je dosegla npr. ce-

no celih 13.000 guldnov. Čez kako leto je histerija sicer ponehala, vendar je tulipan ostal najbolj gojena in cenjena roža Nizozemske, njihov narodni cvet. Danes ga izvažajo po vsem svetu.

Na Škotskem velja za narodno rožo *osat* (*cardus*). Podlaga temu je zgodovinska legenda. V deželo so svoj čas vdrli Danci in po njej pustošili. V kritju noči in megle so se približali tudi škotski vojski, da bi jo presenetili. Toda eden izmed danskih vojakov je z vso boso nogo stopil na bodeči osat in od bolečine zakričal. Tedaj so se speči Škoti prebudili in pregnali Dancce, ki se potem niso več vrnili. (10)

Angleška dežela Wales ima za svoj znak *česnik* (*allium*). (10) ki sicer ni cvet, vendar spada v to skupino. Tudi ta znak je nastal na podlagi legende. Ko so bili waleški Kelti že kristijani, je med njimi živel od česna in kruha menih domačin, sv. David. Takšno hrano je priporočil tudi svojim rojakom pred bitko s poganskimi Sasi. V tej bitki so bili Waležani zmagoviti in so osta-

li potem Kelti, vse do danes. Česnik pa je njihov narodni znak.

Kot je splošno poznano, je Ircem narodni znak *deteljica* (*trifolium*). (10) Tudi o nastanku tega znaka obstaja legenda. Ko so bili Irci še pogani, je živel med njimi misionar sv. Patrik, ki je bil škotskega rodu. Spoznal je bil krščanstvo in ga potem oznanjal irskim domačinom. Ti pa nikakor niso mogli doumeti skrivnosti sv. Trojice. Ko je že kazalo, da bo ves trud zaman, našel Patrik rešilno misel. Skloni se, utrga deteljico in zakliče: »Glejte, tudi tukaj so trije listi v enem samem listu.« Tedaj je sam irski kralj spoznal božjo Resnico, z njim pa vse ljudstvo, ki se je potem množično pokristijanilo.

V nemškem svetu je v ljudski pesmi izmed vseh rož najbolj opevana *spominčica* (*mysotis*) kot simbol ljubezni, prijateljstva in kot spominski cvet. Ob koncu 14. stol. jo je bil tudi angleški kralj Henrik IV. izbral kot enega svojih znakov. Ostala je potem znak pripadnikov hiše Lancaster (souveigne de moy). V 16. stol. jo omenjajo tudi kot nevestin cvet, npr. J. C. Camerarius (1583), Abraham a Sancta Clara (1672). Od tega stoletja dalje se razširi tudi njeno sedanje ime. (11) Tudi pri Slovencih je že od nekdanj priljubljena, zanjo imamo tudi ljud-

PREHRANA KRAV PRED TELITVIJO IN V ZAČETKU LAKTACIJE

■ nadaljevanje s 7. strani

znaša vrednost krmnega obroka. Od pravične in zadostne prehrane v tem času je odvisno, ali bomo vse sposobnosti krave izrabili za prirejo mleka in koliko časa po telitvi bomo obdržali visoko mlečnost. Če krava po telitvi dobiva samo domačo krmo po volji, obrok zadostuje za 10 do največ 15 l mleka, seveda če je krma zelo dobra. Zaradi telesnih zalog pred telitvijo krave lahko dajejo 5 l mleka na dan več, kot znaša vrednost krmnega obroka, vendar samo dokler se telesne zaloge ne izrabijo. Zato takoj po telitvi dodajamo močna krmila. Če začnemo pokladati krmila, potem ko se mlečnost že zmanjšuje, krmila nimajo pravega učinka. Močna krmila v začetku laktacije in ob koruzni silaži naj imajo višji odstotek beljakovin. To so navadna krmila iz mešanic z 18 odstotki beljakovin, v njih pa je na kilogram tudi dovolj energije in rudninskih snovi za 2 do 2,5 l mleka.

Pri krmljenju se držimo tega reda: najprej seno, nato sočna krma oziroma silaža, okopavine in končno močna krmila. Krave, ki dajejo veliko mleka, potrebujejo predvsem slabo topne vrste beljakovin. Zato krmila z ureo dajemo samo kravam, ki dajo do 15 l mleka na dan, kravam, ki dajo več mleka, pa močna krmila brez uree.

Rudninske snovi skupaj z dodanimi vitamini so nujno dopolnilo vsakega obroka, še prav posebno v začetku laktacije. Če dajemo kravam več kg močnih krmil na dan, na primer 3-4 ali več, dobijo dovolj rudninskih snovi že s temi krmili. Če dodajamo le kilogram močnih krmil na dan ali dva, pa je treba še posebej dodati vsak dan do 100 gr. rudninskega dodatka. Če krave ne dobijo nič močnih krmil, naj dobijo po 150 g rudninske mešanice na dan.

Z. T.

Varstvo breskev pred kodravostjo

■ nadaljevanje s 7. strani

novno odgnalo, ne nastavi cvetnih popkov za prihodnje leto, jeseni ostane dalj časa zeleno, les pa ne dozori.

Pozimi tak les ne prenese nizkih temperatur in pozebe. Nasprotno pa micelij prenese najnižje temperature. Že po prvem spomladanskem dežju začne rasti in izločati spore. Te z dežnimi kapljami prispjejo na komaj odgnalo listje. Čim močnejša je bila okužba, tem hujši infekcijski napad lahko pričakujemo v naslednjem letu. Prav to, da se je bolezen v minuli rastni dobi ponekod močnejše pojavila, nas opozarja, da moramo nasade poškopiti že jeseni, spomladi pa še enkrat. Škopimo takoj, ko odpade listje, spomladansko škropljenje pa določimo po skrbnem opazovanju razvojne faze bolezni, ki pa je vsako leto drugačna. Spomladansko škropljenje, ki je časovno bolj omejeno kot jesensko, opravimo, ko se začnejo popki napejati. Če se ta razvojna stopnja zaradi deževnega vremena podaljša, škropljenje ponovimo.

Pomembna je kakovost nanosa škropiva na rastlinske dele. Drevo moramo dobesedno oprati, da brozga prodre v vse pore razpokane skorje. Suha, nepoškopljena ne smeta ostati nobena vejica in noben brst. Iz brsta, na katerem ostane micelij, bo gotovo pognalo okuženo listje. Za varstvo breskev pred kodravostjo so najučinkovitejši bakreni pripravki. Nasade poškopimo z dva do tri odstotno koncentracijo bakrenoapnene brozge. Na opranem drevesu ostane sloj bakrenega pripravka, ki uničuje micelij in preprečuje nastanek spor. Razen te bordojske juhe, rabimo še cupraban, bakreno apno, bakrocid, bakreni oksiklorid. Koncentracijo povečamo celo do dvakrat.

Pri spomladanskem škropljenju ne smemo zamujati, saj baker lahko poškoduje

mlade lističe, posebej če pripravke uporabljamo v močnejši koncentraciji. Preden se popki začno odpirati, škropimo z organskimi fungicidi. To škropljenje obvaruje tudi pred luknjičavostjo koščičarjev in sadno monilijo.

Z. T.

PRED LETOŠNJO REVIJO PEVSKIH ZBOROV V KULTURNEM DOMU V TRSTU

■ nadaljevanje s 4. strani

gatiyo druge oblike kulturnega delovanja. Zbori so marsikje gonilna sila drugih dejavnosti in prirediteljev. Marsikdaj pa so tudi tisti najbolj naravni in neposredni vezni člen med glasebnim poustvarjanjem in dejanskimi življenjskimi situacijami, ko pesem lajša bolečino ali plemeniti slovesnost.

ZAPIS OB IZIDU 42. IN 43. ŠTEVILKE REVIJE 2000

■ nadaljevanje s 6. strani

na Koroškem, Miran Mihelič, pod naslovom »Medsebojna zaupanja«, obravnava nekatera ozadja ob papeževem obisku v Krki. Ostale članke so objavili Ivo Žajdela, Karl Cepl, Tomaž Simčič in Franc Močnik ter še Ambrož Kodolja. Slednji se je spomnil prošta Leopolda Jurca, ki je umrl v Kopru na začetku letošnjega leta.

—o—

Na državnoborskih volitvah v Kanadi je zmagala konservativna stranka ministrskega predsednika Briana Murloneya. V parlamentu bo imela 170 poslancev, liberalna stranka 82, demokratična stranka pa 43.

ska imena kot *Marijine oči* (beneško-slovensko) ali *mačje oči* (tolminsko) ipd.

Priljubljena roža je že od davna tudi *svišč* (gentiana). Njeno ime izhaja, kakor pravi legenda, od ilirskega kralja po imenu Genthius (†167 pr. Kr.), ki naj bi jo priporočil kot sredstvo proti kugi. Tako Dioskurides in Plinij st. Že od starih časov je *svišč* priljubljena zdravilna in grenka roža. (12)

Gorniška in planinska romantika ob koncu prejšnjega stoletja je prinesla svoje simbole, med katere spada tudi *očnica* (leontopodium alpinum). Ta cvet v ljudski kulturi skorajda ni zastopan. (13) V nekaterih tirolskih pesmih se včasih omenja kot ljubezenska roža. V Alpah, tudi slovenskih, spominja čim lepša očnica na pogum in tveganje gornika, plezalca, saj so prav na najbolj nepristopnih krajih najlepši primerki tega cveta. Znak očnice najdemo neredko na modelih za maslo, kjer priča o planinskem izvoru, za razliko od dolinskega masla.

Na širokem območju Srednje in Zahodne Evrope se je zadnja stoletja uveljavil *nagelj* (dianthus) kot plemenita in kot ljudska roža. (14) Zlasti še rdeč nagelj, ki si ga dekleta v Alpah pripenjajo na prsi, Španke in Italijanke zatikajo v lase, fantje za

klobuk. Rdeč nagelj pomeni ljubezensko rožo, pa tudi korajžo. Na francoskem podeželju so ga dekleta pripenjale fantom kot znamenje poguma. Napoleon si je verjetno zato izbral rdečo barvo nageljna leta 1802 za trak Častne legije.

Izmed vseh teh rož je prav nagelj, ki nas kot značilen slovenski cvet še posebej zanima. Pri Slovencih je ljubezenska in ljudska roža. Zakaj, od kdaj?

Nagelj

Današnje znanstveno ime nageljna je *dianthus*, izraz, ki izhaja od grškega »Diós anthos« (Zevsova roža). V znanstveno poimenovanje je to oznako dokončno uvedel švedski naravoslovec Carl Linné (Linnaeus, 1707 - 1778), utemeljitelj sistema rastlinskih vrst po skupinah njihove sorodnosti. Pred njim so za nagelj redno uporabljali latinski naziv *caryophyllus*. (15) Nekateri pisci zato še danes navajajo, da je naziv »dianthus« samo Linnéjeva tvorba.

Vendar pa nagelj naziva tako kot Linné že starogrški pisec *Teofrast* (4. stol. pr. Kr.), ki pravi, da spada »Diós anthos« med tistih nekaj grmičastih rastlin, ki jih gojijo z namenom, da njihove cvetove uporabljajo pri izdelovanju vencev; da imajo nageljni, nadalje, lesnata stebela in majhne

liste v primerjavi z listi grmov in dreves; da cvetijo poleti od maja do septembra; da so njihovi cvetovi brez vonja; sadike pa da vzgajajo iz semen. (16) Podatke o nageljnu povzemata iz Teofrasta očitno tudi *Plinij st.* (1. stol. pr. Kr.), ki ga naziva »Iovis flos« (Jupitrov cvet), ter *Atenej* (Athenaios, 2./3. stol. po Kr.). (17) Vendar pa v njunem času nageljna na splošno še niso cenili.

(Dalje)

- (8) G. Tergit, itm., str. 190-3
- (9) G. Tergit, itm., str. 129-40
- (10) O. Neubecker, itm., str. 132-3
G. Tergit, itm., str. 287-8
- (11) Brockhaus Enzyklopädie, Wiesbaden, 1974 (Vergissmeinnicht)
- (12) Brockhaus Enzyklopädie, itm. 1968 (Enzian)
- (13) Wörterbuch der deutschen Volkskunde, Stuttgart 1974 (Edelweiss)
- (14) E. M. Kronfeld, Geschichte der Gartennelke, Dunaj 1913, str. 102, 105
G. Tergit, itm., str. 145
- (15) Libro dei fiori, Milan 1976, str. 340 (Dianthus)
- (16) Teofrast - Historia plantarum VI 1.1, 6.1, 6.2, 6.11 - prim. Paulys Real - Enzyklopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart 1905 (Diós anthos)
- (17) Plinij st. - Naturalis historia XXI 59, 67; Athenaios XV 680 e, 684 b - gl. Paulys Real - Enzyklopädie, itm.